

sprong van de Noorse gilden, T. Nyberg over de gilden in Denemarken en Zweden, K. Horby over de Deense koninklijke koopliedengilden en E. Hoffmann over de Knoetgilden in Schleswig. Voor de geschiedenis van de beroemde Friese handelaren uit de vroege middeleeuwen is het laatste opstel beslist niet te verwaarlozen, omdat zij in de steden van Schleswig en de gilden aldaar een rol hebben gespeeld. G. Dilcher van zijn kant maakt de status questionis op rond het probleem van de nawerking van de associatieve en corporatieve elementen in de vóór-stedelijke periode op de structuren in de vroeg-middeleeuwse steden.

Twee bijdragen hebben nauwelijks enig verband met de titel die de bundel werd meegegeven. Bij H. Samsonowicz die de functionele inrichting en indeling van de stedelijke ruimte, speciaal in Oost-Europa, onderzoekt, kan men nog enig verband vermoeden met de koopliedengilden die soms bij de oprichting van de steden betrokken zouden zijn geweest; bij W. Erdmann, die de evolutie van het koopmanshuis te Lübeck schetst, is de band helemaal zoek.

Voor de lezers van dit tijdschrift is de belangwekkendste bijdrage in de bundel die van J. P. Sosson over 'Die Körperschaften in den Niederlanden und Nordfrankreich: neue Forschungsperspektiven' (79-90), niet alleen omdat hier een gebied wordt behandeld dat hem rechtstreeks aangaat, maar vooral omdat de auteur, met het gezag en de kennis van zaken die hem eigen zijn in deze materie, een soort programma voor nieuw onderzoek ontvouwt en dit illustreert met concrete gegevens van al verkregen resultaten, onder meer door zijn eigen opzoekingen. De bijdrage betreft hoofdzakelijk de ambachten, maar zijn suggesties kunnen met evenveel vrucht toegepast worden op de gilden, broederchappen en andere associatieve groeperingen.

R. van Uytven

W. J. Alberts, ed., *De stadsrekeningen van Arnhem, V, 1428-1432* (Arnhem: Gemeente-archief, 1985, x + 413 blz., ISBN 90 70220 19 9).

W. J. Alberts, die in 1967 het eerste deel *Stadsrekeningen van Arnhem* publiceerde, heeft zijn werkzaamheid op dit terrein afgesloten met deel V. De wijze van uitgave is gelijk aan die van het vorige deel. In de inleiding van enkele pagina's plaatst Alberts de rekeningen in hun politieke context. Hoewel het eindjaar door praktische overwegingen werd bepaald — de rekeningen waren tot 1432 voor uitgave bewerkt — vormt het geen slecht slot van de serie. In 1429 werd de Stichtse vete door een zoenverdrag afgesloten, een oorlog waaraan de Arnhemmers met zo weinig enthousiasme deelnamen dat in het laatste jaar burgers en zelfs een deel van de schutterij het lieten afweten toen zij voor militaire expedities werden opgeroepen: een aantal posten in de rekening betreffen dit opmerkelijke verschijnsel. Hoewel de politieke problemen met het verdrag nog geenszins van de baan waren, mede vanwege de dubieuze legitimiteit van de macht van de hertog van Gelre, tonen de rekeningen van de laatste jaren vooral grote activiteit op het terrein van publieke werken: nieuwbouw, maar ook veel reparatie aan blijkbaar verwaarloosde gebouwen en wegen. Het feit dat de Gelderse geestelijkheid zich bij de dubbele bisschopskeuze van 1423 achterde tegenstander van Rudolf van Diepholt had geplaatst, maakte bij plechtige kerkdiensten speciale maatregelen nodig om Stichtsgezinden te verhinderen de orde te verstoren; die hadden kennelijk effect. Het register is even onbeholpen als dat van vorige delen: zo verschijnen diegenen die nu eens met, dan weer zonder achternaam (of beroepsnaam) in de posten voorkomen, ook hier als twee verschillende personen in de index. En wat moeten we nu met, bijvoorbeeld, een losstaande Johan, Heer,-? De post waarin hij voorkomt, noemt hem even eerder Her

Johan Bolck; die vermelding is als Bolck, Heer - (met weglating van Johan), in de index beland... Wie iets met dit naamregister wil beginnen zal het zelf zo goed en zo kwaad als het gaat moeten aanvullen. Het zij zo. Allerlei onpraktische aspecten van de uitgave ten spijt, heeft Alberts met zijn reeks veel onderzoekers een grote dienst bewezen. Het is te hopen dat in de toekomst ook de niet-geëditteerde Arnhemse rekeningen de aandacht zullen krijgen die haar toekomt.

J. A. Kossmann-Putto

M. Herbenus, *Over hersteld Maastricht (De Trajecto Instawato)*. Vertaald naar handschrift no. 200 van de Gemeentelijke Archiefdienst Maastricht door M. G. M. A. van Heyst (Roermond: Stichting instituut voor genealogie en streekgeschiedenis, 1985, 48 blz., f24,50, ISBN 90 71188 01 9).

Matthaeus Herbenus (1451/1452-1538), rector van de kapittelschool van Sint-Servaas te Maastricht schreef in 1485 *De Trajecto Instawato* naar het voorbeeld van Flavio Biondo's *Roma Instawato*. De vijfhonderdste verjaardag van het werk was voor de vertaler aanleiding om een nieuwe uitgave te verzorgen.

Herbenus achtte in 1485 de tijd gekomen om het klassieke Latijn te propageren en schreef zijn didactisch getint werk, behalve de retorische inleiding, in een heldere op Caesar geïnspireerde stijl. De recente vernieuwingen in het onderwijs maken een dergelijke bron nauwelijks toegankelijk. Daarom is in 1985 een vertaling welkom.

In 1962 richtte de vroegere archivaris der stad Maastricht, H. H. E. Wouters, de aandacht op Herbenus in zijn opstel 'Matthaeus Herbenus Traiectensis, een humanist van het eerste uur'. Dit is opgenomen in *Miscellanea Traiectensia, bijdragen tot de geschiedenis van Maastricht* (Maastricht, 1962) 263-358.

Het nu uitgegeven werk is een vroeg Nederlands specimen van historische plaatsbeschrijving, waaraan alleen het werk van Arnold Heymerick over Deventer voorafging. Dat Herbenus van het niveau is van Agricola en Erasmus zoals J. Ysewijn suggereert in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, IV (Haarlem, 1982) 246, wordt door *De Trajecto Instawato* niet geadstrueerd. Herbenus' opsomming van de gegevens betreffende de poorten en versterkingen van de stad is niet geheel volledig, zo blijkt uit L. J. Morreau, *Bolwerk der Nederlanden, de vestingwerken van Maastricht sedert het begin van de 13e eeuw* (Assen, 1979). Evenals Biondo verzamelt Herbenus historische gegevens maar hij is er evenzeer als zijn voorbeeld het slachtoffer van: kritiekloos wordt het verhaal over de stichting van de stad door Caesar verhaald, een belangrijke stadsuitbreiding wordt gesteld op naam van Servatius, eerste bisschop van Maastricht, en met ophef wordt gewag gemaakt van de persoonlijke bemoeienis van Karel de Grote met de grafkerk van Servatius. Al deze opvattingen werden de eeuwen door herhaald op gezag van Herbenus.

Terwijl er vijf oudere handschriften van het werk in Maastricht voorhanden zijn, is het jongste gebruikt, dat van M. van Heylerhoff (1776-1854). De zorgvuldige vertaler geeft daar geen verklaring voor maar voegt aan zijn voorwoord de wens toe dat zijn werk moge gevolgd worden door een kritische uitgave.

C. A. A. Linssen